СЪН В ЛЯТНА НОЩ

Оня ден, като си бях в село, реших да изляза и да поработя на тихо в гората. Още като чукнах на пишещата машина първите букви, стана нещо странно: двете борики вляво до мене трепнаха и се някак поснишиха; групата лески вдясно заклатиха ресните си и зашушукаха, а младата бреза до тях се огъна изведнъж и се вторачи в ръцете ми. Доловил тревогата, която предизвиках, изправих се и предупредих:

— Уважаеми дървета и храсти, това в ръцете ми не е трион за рязане, а машинка за писане. Аз не съм дошъл да ви сека, а да ви описвам - обясних моето намерение, но изглежда сбърках, защото дърветата около мене зашумяха и някое от тях дръзко се провикна:

— А пък ние помислихме, че си кълвач! При тези думи екна цялата гора в смях. (Мисля, че голяма заслуга за разпалването на смеха имаше вятърът, когото в един мой разказ бях нарекъл „пакостник" и „пройдоха".)

Звучеше смехът на дивата гора (не „дива" в лошия смисъл на думата, а в смисъл на „девствена"). Звучеше, казвам, нейният смях, а аз, объркан и смутен, не знаех какво да предприема, когато чух как кривата борика до мене извика:

— Но спрете най-сетне! Все пак този човек е писал нещо за гората и за вас!

— Ние и за писането трябва да си поприказваме - обади се плътен бас от групата на буките.

— Добре де, щом сте писател, хайде да опишете нашата мъка под сянката на дебелите дървета! - заклатиха ресните си леските, сгушени под един едър със зеброва шарка бук.

— Че растете, бе! Кой ви кара да седите в мойта сянка! - чу се гласът на сенчестия бук.

—Аз пък не желая да бързам! - отговори вместо леските съседният им дрян. - За да произведа качествена дървесина, трябва да я сбивам, а през това време останалите ме изпреварват... Ето и брезите са ме надминали дори и макар че сме връстници, те получават слънце много повече от мене. Изобщо разпределението на светлината в нашата гора не става, както трябва.

— Какво искаш да кажеш! - писнаха изведнъж групата брези. - Ние тука първи дойдохме, за да облагородим едно обраснало в тръни пожарище. Докато сме се борили с бурените, ти дремеше, а сега ни се перчиш с коравата си дървесина. Че какво, като е корава! - продължаваха брезите да крещят. - Сега хората не се бият с криваци, нито с топузи.

— Вижте логика! - обърна се дрянът към мене. - Хайде, опиши ги де, писателю, че да стане ясно на света в компанията на какви глупачки съм попаднал...

— Те са вече описани от поетите! И даже превъзнесени! - намеси се в препирнята завистливата калинка, като си преправяше гласчето.

— Разобличете повета! - завика един глас от неизвестно място. - Приковете на позорния стълб в литературата тоя обесник, удушил толкова невинни дървета! - продължаваше да долита гласът като че ли изпод земята. (Вероятно въпросното дърво цялото беше облазено с повет.)

—Ако смеете, разбира се - добави невидимият страдалец с горчиви нотки в гласа.

— Но чакайте, храсти, дървета..., тоест, дървета и храсти

— поправих се. - Аз някога съм учил, че в гората няма вътровидова борба. Какво искате да кажете с тези крясъци? Че това, което съм учил, е вятър!

— А ти какво искаш да кажеш, споменавайки моето име? - ревна току-речи в ушите ми попритихналият вятър. - Вие, хората, дето с думата „вятър" означавате всичко празно, заслужавате знаете ли какво? Да сипна по главите ви една градушка, че да разберете що е вятър!... Надявам се подир това вече да не споменавате на вятър името на вятъра... Вятър

съм бил! - продължаваше вягърът да буйствува. - Ами ако не съм аз овошките да оплодя? А понякога и улиците ви да измета?

„Наистина трябва да се внимава!" - мислех си аз, докато гърмяха из дивата гора тирадите на обидения вятър. Една непредпазлива дума и ето каква буря се надигна...

—Аз на вятъра ли си приказвам! - крясна дърволомът в ушите ми, криво разбрал моето замисляне.

— Слушай, проклето семе! - закрещях без всякакво благоприличие и аз.

— Охо-о, и семената, значи, минаха под ножа - записукаха около мене някакви тънки гласчета, но аз се бях вече ядосал както трябва и продължавах да крещя:

— Слушай ти, проклето семе! Слушай, ветре! Ти говориш така с мене, защото си засегнат, защото аз разказах в един мой очерк как ти с коварство се опита да събориш бора...

— Нищо подобно! - прекъсна ме вятърът. - В този твой очерк няма нито капчица научен подход. Един бор трябва здраво да се държи на краката си, ако не иска да бъде повален. Поваляйки един слабосилен бор, аз прочиствам боровата раса от негодниците. Така ли е, дървета!

— Така е! - обадиха се непоникналите семена, които не бяха още яли попарата на вятъра и злобно се закискаха.

— А вие пък какво се кискате?... Като не сте още поникнали! - срязах ги аз.

—А ти защо ни нарече „проклето семе"? Откъде знаеш какво ще излезе от нас, та ни проклетисваш? - заговориха семената почти в хор, като че бяха само чакали да ги подкача.

—Аз нямах предвид семената изобщо. Аз имах предвид семето на вятъра.

— Трябва да се поясниш, защото, като се каже само „семе", то звучи като обобщение за всички семена. Така ли е, или не е така? - звучеше тържествуващо мишото писукане.

— Не се разправяй повече с тях! - пошепна ми кривата борика. - Те са още незрели и не знаят, че в езика има и символи.

— Другари-и! Господа! - поправих се аз. - Нека да не си губим времето в празни приказки, а като сме започнали, да изясним един основен въпрос: защо са толкова много съперничествата между вас - конфликтите, когато има на света толкова много светлина и толкова много влага, че никой няма да остане нито гладен, нито жаден... И толкова много простор! Защо при това положение трябва да се врете един в друг и да си пречите? Защо е този хаос?

— Слушай! - избоботи един бас, от което разбрах, че се обажда старо, опитно дърво. - Природата е твърде опитна и мъдра, за да допусне една безцелна „блъсканица", или както вие благоволихте да се изразите - „хаос". Няма хаос в природата! Хаос има само в човешките глави, когато не могат да си обяснят заобикалящите ги явления! Моля да ме простите за израза! - завърши старото дърво и заедно с думата „моля", то се леко понаведе, за да ми стори поклон.

Очевидно то бе дърво възпитано в ония времена, когато писателите са ги наричали „списователи", а хората са придружавали неприятните думи с поклони.

Гората беше затихнала. Даже бъбривият вятър се беше умълчал - заинтересувал се бе, изглежда, от разговора за хаоса, а кривата борика, която не дочуваше с едното си ухо, малко се понаведе, за да слуша по-добре.

— Е, е, кажете ми тогава, - не изтърпях на изкушението да попитам - така ли мислите и за блъсканицата сред хората? Човешките ли страсти, образувани в едно по-несъвършено общество, са причина за блъсканиците или на човека му е нужна блъсканицата, за да може правилно да се развива!

—Това са въпроси философски! - отвърна дървото след кратко мълчание. - Ще бъде смешно, ако едно дърво се произнесе по такъв един основен въпрос. Аз мога едно само да кажа, че дърветата поне в едно превишават човека, че не завиждат. Говоря за завистта, понеже тя е най-безцелната страст, тъй като не е свързана с никакви придобивки за оня, който завижда... Извинете, предполагам, че това писателите не засяга - добави старото дърво и направи нов реверанс.

— Да, да... - съгласих се аз, но изведнъж някой се обади, предполагам вятърът.

— Писателите са в това отношение като дърветата!... Разбира се, те не си завиждат!

При тези думи прихна пак цялата гора, в един съвсем излишен смях и дълго не спря, и дълго той ехтя над развеселените баири.

— Вие, хората, все пак можете нещо да направите, искам да кажа, да поправите нещо в човека - опита се старото дърво да заглади впечатлението от горския смях.

— Какво имате предвид?

— Най-новите постижения на биохимиците, които са успели, както чувам, да разпознаят носителите на наследствените белези, тъй наречените „гени". По-нататък, няма съмнение, те ще установят кои са гените - носители на човешките страсти, след което няма да бъде трудно да се „застрелват" свързаните с тия страсти „гени" и да се направи човекът такъв, какъвто го изисква установената или по-скоро желаната нравственост.

— Без страсти!!... Като нас, дърветата! - провикна се дрянът.

Гората отново прихна да се смее, макар че дрянът, както ми се стори, не вложи в думите си нищо смешно.

— Съгласен съм с вас! - опитах се аз да продължа разговора с мъдрото дърво. - Генът ще бъде обуздан, но докато това да стане, естествено ще има страсти, ще има в живота и в литературата герои отрицателни, така че да не се учудвате и главно да не се сърдите, ако някой измежду вас се види в моите бъдещи есета като отрицателен герой...

—Той е намислил нещо! - избоботи букът след кратка, но зловеща пауза. - Тоя автор веднъж се подигра с мен. В едно от своите есета той нарече буките „нахални"... С какво право? Въпросът е сериозен и аз предлагам да го обсъдим, докато е време. Присъствието на авторът - натърти иронично букът - ни улеснява в това.

— Не е лошо! - подкрепи го дрянът. - Та и ние, дряновете, може да пострадаме за права бога...

— В интерес е на цялата гора - да, да! - прохърка някакъв одрезгавял от хроническа настинка бас. - Аз общо взето не привличам симпатиите, защото пълзя и се увивам, и се катеря по другите дървета, но твърдя, че всичко това има своята обществена страна - продължи гласът и тогава чак разбрах, че това е гласът на повета. - А колкото за пълзенето и за увиването - зазвуча остро гласът на повета, - това може да изглежда странно само за ония, които имат крака. Мен ако попитат, аз ще кажа, че не пълзенето, а ходенето е отрицателно качество. Авторът е тука - нека да уеднаквиме гледните точки... А те са - отсега мога да кажа - най-малко две!

— Така е, така е! Нека да обсъдим! - подкрепиха изказването на повета и други.

— В такъв случай, ако авторът няма нищо против, да продължим обсъждането! - предложи най-старата ела.

— Много ще ми бъде интересно да обсъдим такъв въпрос! - приготвих си аз бележника да записвам изказванията. - Но бих опростил обсъждането със следното предложение: просто вие да ми посочите кой измежду вас е
най-подходящ, в смисъл на „типичен", за отрицателен герой и обещавам, аз ще уважа вашите съображения.

— Един въпрос! - разклати се някакво връхче в знак, че иска думата. - Аз искам да попитам преди всичко не може ли авторът да мине и без отрицателни герои, още повече, че те за нашата гора не са кой знае какъв проблем... Биологическото равновесие в нашата гора общо взето е безспорно даже за най-големите скептици. Ех, има все още известни грубости между отделни дървета, но не това е характерното, така че аз не виждам защо е необходимо да се занимаваме с отрицателното.

От паузата, която настъпи след тези думи, разбрах, че въпросът като че ли допадна на повечето от присъствуващите и побързах да се обоснова.

— Вижте какво - започнах аз. - Литературата и въобще изкуството не могат да съществуват без конфликти, защото те трябва да изобразяват живота, а животът е винаги конфликтен... Няма ли конфликт - няма изкуство, няма литература! - напрягах аз всички сили, за да бъда ясен.

—А за какво ни е въобще литературата! - проехтя изведнъж гласът на бука със зебровата шарка.

— Литературата съществува от памтивека, значи има за какво, та няма защо ние да решаваме сега тоя въпрос - отново се намеси старото и хралупато, ако се съди по гласа му, дърво.

— Да, но не ни е все едно кой от нас ще бъде обявен за отрицателен герой - упорствуваше букът.

— Изказвайте се тогава по този въпрос! - предложи елата.

— Искам думата! - обади се глас отдалече. - Вие не ме виждате, защото съм от крайните дървета. Смятам, че отрицателният герой не бива да бъде от крайните дървета. Известно е, че ние браним гората от присгъпите на вятъра и спокойствието в нея до голяма степен зависи от доверието, което тя има в нас, а доверието ще бъде подровено, ако някое от граничните дървета стане отрицателен герой... Граничните дървета трябва да бъдат над всякакво съмнение. Това е въпрос на горската охрана. Ако водите протокол, запишете, че се е изказал смърчът! - добави граничното дърво и млъкна.

Веднага след него заговори букът, който през цялото време неспокойно шаваше с клоните.

— Ние, буките - започна той, като се мъчеше да изглежда по-спокоен, - определено смятаме, че няма измежду нас дърво, подходящо за отрицателен герой. Та ние сме току-речи най-многобройните в тая гора и какво би станало с репутацията на гората, ако се приеме, че тъкмо ние, буките, не сме в ред. И после ние сме вече възпети в народните песни. Там е казано:

„Анка през гора вървеше,
с буково листо свиреше..."

— Не Анка, а Янка, и с „крушово листо" е казано в народната песен, а не с „буково"! - опита се една трънкосливка да поправи бука, но апострофчето й се изгуби в буковата кашлица.

— Други? - подкани елата, когато буковата кашлица" затихна.

Дрянът пошавна, което означаваше, че иска думата и започна бавно, като обмисляше току-речи всяка дума:

— Ние, дряновете, както е известно, сме дървета корави и от литературата не се боим, но има тука някои моменти, които не бива според мен да се отминават. Това са на първо място традиционните обичаи да се употребява дрянът в ритуалите. Известно е, че сурваването става с дрян. При това положение кажете ми как би се приело това „отрицателен дрян"? Това би означавало да се разклати престижът на дряна от корен, а заедно с това и на сурваването. И не само ние, дряновете, ще загубим от това, а цялата гора, на която дрянът,

както вече казах,
е един от най-уважаваните членове. Това е, другари! - завърши дрянът все така спокоен, както и започна.

— Има нещо вярно! - стори ми се, че въздъхна елата и даде думата на явора.

Яворът говори, след това калинката, изказаха се дори липите и горе-долу все в това направление - че излъчването на отрицателен герой от тяхната среда ще повреди на обществените интереси.

Хвойната обясни, че тя и без това е онеправдана, като са й отредени най-неплодородните и сухи места и ако има нещо да задоволява хвойните, това е моралната награда, че те са всепризнати пионери.

Калинката направо заяви, че след като е била положителен герой на хиляди детски и за възрастни стихотворения, тя не би могла да живее нито миг с прилагателното „отрицателна" и даже захълца.

Забелязах, че смърчът неспокойно зашава, когато хълцането на калинката прозвуча в настъпилата тишина и дълго никой не се обади, докато най-сетне букът взе отново думата.

— Аз предлагам едно решение - каза той. - Трябвало му на писателя отрицателен герой...

— Не на писателя, а на литературата - поправих го аз.

— Добре де, на литературата. Трябвало на литературата отрицателен герой. Защо писателите в такъв случай да не обърнат погледите си назад към по-старото време, примерно казано - към палеозоя... Аз, доколкото зная, хвощовете в ония времена са имали доста трески за дялане и бих казал, че те и не случайно са изчезнали. Майката природа просто не ги е изтърпяла... Освен това папратите са били...

— Да, да, това е идея - възкликна поветът. - Папратите не случайно са се изродили. Би трябвало да се потърсят причините за това. В папратите е имало нещо нетърпимо отрицателно, за да се стигне до сегашното им израждане в бурени.

— Разбира се!... Поддържаме! - заобаждаха се гласчета и гласове, но други възразиха, оплетоха се гласовете „за" и „против" и всичко се сля в един ехтеж.

Искаше ми се да кажа: „Но къде отива, другари, съвременната тема и как ще се разискват многостранните проблеми на живота само чрез преживелиците на палеозойските хвощове и на изродилите се папрати?" Искаше ми се да извикам, но шумотевицата не спираше и аз предпочетох да замълча.

Старото дърво също май се канеше да каже нещо, но разбрало, че е мъчно да надвие спорещите гласове, махна с клон и се остави от намерението да говори.

— И така, пиши протокола! - чух току над рамото си гласа на бука.

Елата ми кимна, стори ми се със съчувствие, но все пак това кимане означаваше, че обсъждането е завършено.

— Пиши протокол! Стига си дрямал! - повтори букът. Отворих очи и видях пред себе си бай Миля мулетарина от горското стопанство, който леко ме побутваше по рамото:

— Стига си дрямал! Стига си дрямал, че мулетата долу са ти изяли хляба... Че така ли се оставя раница, на земята? Нали ти казах да я окачваш на дървото! - продължаваше бай Милю да ме гълчи.

Разтърках очите си и тогава чак разбрах къде се намирам и какво се беше случило...

* * *

Николай Хайтов